

فهرست اصلاحات پیشنهادی سند ملی هوش مصنوعی

آبان ۱۴۰۱ متنی با عنوان «سند ملی هوش مصنوعی جمهوری اسلامی ایران» منتشر شد، پیش‌نویس و غیرقابل استناد. این سند ۲۲ صفحه‌ای شامل یک مقدمه و شش ماده بود؛ تعریف واژگان، اصول و مبانی ارزشی، چشم‌انداز و اهداف کلان، برنامه‌های کلان، ارتقای اثرگذاری و در نهایت: سازوکار اجرایی و نظارت. گروه نظام پژوهش‌کننده مطالعات راهبردی حوزه و روحانیت در فروردین سال بعد ۱۸ صفحه نقد بر آن نوشت، شامل: مقدمه، نکات کلی، نکات بخشی، راهکار پیشنهادی و در پایان: تشکر و قدردانی. آنچه در نوشته حاضر می‌خوانید فهرست خلاصه ایراداتی است که در این نقد ذکر شده است.

۱. ذکر نشدن جایگاه این سند در سلسله‌مراتب اسناد کشوری
 - ۱/۱. عدم اشاره به اسناد فوقانی و بالادستی
 - ۱/۲. عدم توجه به نقشه جامع علمی کشور
۲. خلط بین مبانی، اصول و ارزش‌ها
 - ۲/۱. ذکر شدن سیاست‌ها به جای مبانی یا اهداف
 - ۲/۱/۱. مثال: توجه همه‌جانبه به ارزش‌های جامعه در به‌کارگیری هوش مصنوعی
 - ۲/۲. ذکر راهبردها ذیل اهداف و مأموریت‌های کلان
۳. عدم جامعیت شاخص‌ها
۴. طولانی بودن بازه زمانی سند
 - ۴/۱. به جای ده سال باید پنج سال باشد
۵. رها شدن سند بدون جهت‌گذاری
 - ۵/۱. جهت‌گذاری مهم‌ترین تفاوت با اسناد کشورهای دیگر
 - ۵/۲. به حاشیه رفتن سبک زندگی و مسائل فرهنگی
۶. نپرداختن به تهدیدات هوش مصنوعی
۷. نیازمحور نبودن
 - ۷/۱. لزوم وجود سند واسطه بین نقشه جامع علمی کشور و این سند
۸. فاقد سند پشتیبان
 - ۸/۱. ضرورت بیان ملاک‌ها و روش‌ها در سند پشتیبان
۹. ناقص بودن تعاریف در ماده اول
 - ۹/۱. اخلاق هوش مصنوعی
 - ۹/۲. آینده‌پژوهشی هوشمند
 - ۹/۳. کلان‌دانش
 - ۹/۴. شبکه‌سازی هوشمند اجتماعی
 - ۹/۵. شفافیت هوشمند
۱۰. عدم توجه به صبغه الهی در تعاریف

۱۱. عدم ذکر عدالت و استقلال در مبانی ارزشی
۱۲. عدم توجه به اشتراک لفظی برخی واژگان با معادل غربی آنها
۱۲/۱. عدالت

۱۲/۲. استکبارستیزی

۱۲/۳. استقلال

۱۲/۴. اختیار و کرامت انسانی

۱۲/۵. اصالت خانواده

۱۳. جاری نشدن مبانی ارزشی در اهداف، راهبردها و شاخص‌ها

۱۳/۱. صیانت از حریم خصوصی یا ثبت اطلاعات خصوصی شهروندان

۱۳/۲. شیوه ثبت و دسترس به الگوریتم‌ها

۱۳/۳. مالکیت خصوصی الگوریتم‌ها

۱۳/۴. مسئولیت‌پذیری هوش مصنوعی

۱۳/۵. محدودیت سنی استفاده از هوش مصنوعی

۱۳/۶. انحصار و تبعیض در هوش مصنوعی

۱۳/۷. قضاوت و تصمیم مستقل توسط هوش مصنوعی

۱۳/۸. شفافیت و تبیین‌پذیری هوش مصنوعی

۱۴. فن‌سالارانه بودن سند

۱۴/۱. ضرورت اتکا بر مبانی هستی‌شناسی حکمت متعالیه اسلامی

۱۴/۲. ضرورت اتکا بر متد جواهری و فقه اسلامی

۱۵. استفاده از معیارهای غربی در چشم‌انداز

۱۵/۱. متن پیشنهادی: در افق ۱۴۰۸ کشور ایران با محوریت شمول جهانی «کلمة توحید» و «توحید کلمه» و بر مبنای

ارزش‌های والای تمدن اسلامی دارای یک نظام فناوری هوش مصنوعی تثبیت شده، پیشرفته و نوآور در سطح

منطقه و در حال گسترش در ابعاد بین‌المللی است و در همین راستا به طور پایدار از فناوری‌های هوش

مصنوعی در حکمرانی و موضوعات کلان کشور بهره گرفته، ناظر به برآیند معیارهای «پژوهش و نوآوری» و

«استعداد و سرمایه انسانی»، «زیرساخت فنی»، «محیط کسب‌وکار»، «سرمایه‌گذاری و بازار» و «حکمرانی» در

حوزه هوش مصنوعی رتبه‌ی اول منطقه و یکی از ده رتبه‌ی نخست جهان را در اختیار دارد.

۱۶. عدم جامعیت اهداف کلان

۱۶/۱. عناوین پیشنهادی:

۱۶/۱/۱. حل شدن آبرچالش‌ها و برآورده شدن آبرنیازمندی‌های حوزه‌ی فناوری کشور با کاربردی‌سازی فناوری

هوش مصنوعی و تکیه بر توان فناورانه داخلی

۱۶/۱/۲. جهش رقابت‌پذیری شرکت‌های غیردولتی هوش مصنوعی در سطح بازار داخلی و ایفای نقش مشارالیه

جهانی

۱۶/۱/۳. جهش در کیفیت و کمیت سرمایه‌ی انسانی مزیت‌آفرین حوزه هوش مصنوعی از طریق آموزش،

پرورش، تقویت و نگهداشت

۱۶/۱/۴. افزایش پُرشتاب کشور در تولید و ارتقای جایگاه و اقتدار علمی کشور در راستای حل مسائل و

اولویت‌های نظام، دولت و تمدن اسلامی

۱۶/۱/۵. نقش‌آفرینی محوری منطقه‌ای و نقش‌آفرینی مشارالیه بین‌المللی در زمینه همکاری‌های فن‌پایه‌ی

اقتصادی در جهت ارتقاء زنجیره‌ی ارزش هوش مصنوعی در راستای برنامه هفتم توسعه

۱۶/۱/۶. تبدیل ایران به قطب اقتصاد دانش‌بنیان هوش مصنوعی در سطح منطقه برای سرمایه‌گذاران و کارآفرینان

- در این حوزه و قطب بین‌المللی در یکی از شاخه‌های این حوزه
- ۱۶/۱/۷. تبدیل ایران به قطب علمی-پژوهشی هوش مصنوعی در سطح منطقه برای دانشجویان، پژوهشگران و اساتید این حوزه و قطب بین‌المللی در یکی از شاخه‌های این حوزه
- ۱۶/۱/۸. ایجاد فرصت‌های فراگیر و متنوع صنعتی-پژوهشی هوش مصنوعی برای آحاد نخبگان و شرکت‌های دانش‌بنیان
۱۷. سازگاری شاخص‌ها با رشد سکولار
- ۱۷/۱. نیاز به اصلاح شاخص‌ها متناسب با اهداف
۱۸. عدم جامعیت راهبردها
- ۱۸/۱. بسیج عمومی نخبگان و شرکت‌های دانش‌بنیان
- ۱۸/۲. دکترین تعاون
- ۱۸/۳. تحقق مشارکت عمومی
- ۱۸/۴. تسهیل فضای نوآوری
- ۱۸/۵. به‌کارگیری خلاقیت
- ۱۸/۶. جلوگیری از فرار مغزها
- ۱۸/۷. منابع عمومی سخت‌افزاری و مالی
۱۹. عدم جامعیت اولویّت‌ها
- ۱۹/۱. اقتصاد احسان‌بنیان
- ۱۹/۲. استفاده از ظرفیت وقف
- ۱۹/۳. جنگ ترکیبی شناختی
۲۰. نقص سازکار اجرایی سند
- ۲۰/۱. نیاز ستاد به هیئت امانا تحت ریاست دبیر شورای عالی انقلاب فرهنگی
- ۲۰/۲. حضور نمایندگان در این هیئت امانا
- ۲۰/۲/۱. نهادهای پژوهشی
- ۲۰/۲/۲. صنعتی
- ۲۰/۲/۳. اقتصادی
- ۲۰/۲/۴. حوزوی
- ۲۰/۲/۵. دولتی
- ۲۰/۲/۶. خصوصی

بررسی سند انتقادی در مقایسه با سند اصلی پیشنهادی به ۲۰ ایرادی رسید که در فهرست فوق مشاهده می‌شود. دستور کار بعدی اصلاح سند برای رفع این ۲۰ نقص و ایراد است که به نظر کاری دشوار و زمان‌بر می‌رسد.

سیدمهدی موسوی موشح

قم المقدسة - ۱۲ صفر المظفر سنة ۱۴۴۵ قمری